

© Boom uitgevers Amsterdam, 2020

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van de artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

Verzorging omslag en binnenwerk: JACKY-O, Rotterdam

ISBN 978902443041 3

NUR 110

www.nt2.nl

www.boomuitgeversamsterdam.nl

Voorwoord



Het is inmiddels zo'n veertig jaar geleden dat Alice en ik belangstelling kregen voor de rol van cultuur in het taalonderwijs. We hadden beiden enkele jaren in het buitenland gewoond en gewerkt en ons intensief beziggehouden met het leren van de taal van het land waar we verbleven. We merkten hoe belangrijk de rol was die cultuur daarbij speelde. Toen we terugkwamen in Nederland, bekeken we onze NT2-cursisten met andere ogen. We konden hun verwarring en onbegrip beter invoelen wanneer tijdens de les kennis werd voorondersteld die voor een nieuwkomer helemaal niet vanzelfsprekend was.

Het onderwerp heeft ons sindsdien niet meer losgelaten. Dat resulteerde in meerdere trainingen en publicaties in het steeds veranderende werkveld. Die lange ervaring is duidelijk zichtbaar in deze nieuwe publicatie van Alice, *Focus op cultuur*. Het boek is vooral bedoeld voor beginnende NT2-docenten en taalvrijwilligers. Het laat op een heel praktische en toegankelijke manier zien hoe je aandacht kunt geven aan cultuur in het NT2-onderwijs. Dat kan door je te verplaatsen in de cursisten en met andere ogen naar de Nederlandse cultuur te kijken. Dit heeft tot gevolg dat er sprake is van een betere communicatie met de cursisten, waardoor hun leerproces versneld wordt.

Ik ben ervan overtuigd dat dit rijke en gevarieerde boek, samen met *Focus op taal*, een steun in de rug is voor eenieder die zich bezighoudt met het NT2-onderwijs.

Marijke Huizinga

Amsterdam, december 2019

Inhoud



Inleiding	9
WAT IS CULTUUR?	15
1 Aspecten van cultuur	16
2 Cultuur: zichtbaar en onzichtbaar	22
CULTUUR EN COMMUNICATIE	29
3 Culturen vergelijken	30
4 Interculturele communicatie	40
CULTUUR EN TAAL	47
5 Woorden	50
6 Gesprekken	58
7 Teksten	66
CULTUUR EN NT2-ONDERWIJS	77
8 Het onderwijs	78
9 De didactiek	86
10 De docent, de cursist, het lesmateriaal	97
Literatuur	107
Dankwoord	111

Inleiding



Waarom *Focus op cultuur*?

‘Nederlands is niet zo moeilijk. Je moet alleen even weten hoe Nederlanders denken’, zei een student die Nederlands studeerde aan een universiteit in het buitenland eens. Daarmee raakte ze aan de kern van de relatie tussen taal en cultuur: wat mensen zeggen en schrijven, wordt bepaald door de manier waarop ze denken en waarop ze naar de wereld kijken. En dat wordt voor een groot deel beïnvloed door de cultuur waarin ze zijn opgegroeid. Communicatie tussen mensen uit verschillende culturen verloopt dan ook lang niet altijd soepel. Mensen begrijpen elkaar niet altijd goed: dat kan aan de taal liggen, maar ook aan de verschillende culturele achtergronden.

Het NT2-onderwijs is bij uitstek de plaats waar interculturele communicatie plaatsvindt: tussen cursist en docent en tussen cursisten onderling, en als we communicatie wat ruimer opvatten ook tussen cursisten en het lesmateriaal. Het is dus belangrijk dat NT2-docenten iets weten over interculturele communicatie. Daar komt bij dat taal en cultuur met elkaar verbonden zijn als de twee zijden van een blad papier: als je aan de voorzijde kijkt, zie je de achterzijde niet, maar die is er wel degelijk en als je die niet leest, mis je een deel van het verhaal. Als je een taal leert, zie je ook niet direct de culturele lading van woorden, routines, uitdrukkingen en teksten, maar die is er bijna altijd. Taalonderwijs is dus tegelijkertijd cultuuronderwijs. Er zijn veel boeken over taaldidactiek, maar daarin is vaak nauwelijks aandacht voor de rol van cultuur. *Focus op cultuur* is juist aan die rol gewijd.

Voor wie is *Focus op cultuur*?

Bij het onderwijs van Nederlands als tweede taal in het algemeen, en meer specifiek bij de inburgering, zijn veel mensen betrokken: docenten, begeleiders, buddy’s, taalcoaches, taalmaatjes, vrijwilligers in taalcafés, et cetera. Al die mensen biedt *Focus op cultuur* de elementaire bagage over de rol van cultuur in de communicatie tussen mensen met verschillende culturele achtergronden en in het taalonderwijs. Die verschillen zijn soms lastig, maar als interculturele uitwisseling goed verloopt, kan die enorm verrijkend zijn.

Focus op cultuur geeft inzicht in de relatie tussen taal en cultuur en reikt docenten en begeleiders handvatten aan om taalleerders bewust te maken van die relatie. Daarbij komen

vragen aan de orde als: Wat bedoelen we als we het over cultuur hebben? In hoeverre word je beïnvloed door je eigen cultuur? Door welke bril kijk je naar de wereld, naar anderstaligen? Op welke manier zijn taal en cultuur verweven? Heeft de culturele achtergrond invloed op de relatie tussen docent en cursist?

Focus op cultuur kan individueel worden doorgenomen. Het vormt een uitstekende basis voor trainingen en workshops.

Wat zijn de uitgangspunten van *Focus op cultuur*?

1 Taal en cultuur geïntegreerd onderwijzen

Omdat de culturele achtergrond van mensen invloed heeft op wat ze zeggen en denken, moet je in het taalonderwijs ook aandacht besteden aan de rol van cultuur. Cultuur kan niet op dezelfde manier worden geleerd als taal. Om de taal te leren zijn er grammatica's, woordenboeken en raamwerken die houvast bieden aan de leerder en aan de docent. Voor verschillende niveaus van taalvaardigheid zijn er overzichten van wat een taalleerder moet kunnen op het gebied van spreken, lezen, luisteren en schrijven. Voor cultuur is dat er allemaal niet. Er is geen lijst van kenmerken van de te leren cultuur die anderstaligen kunnen leren en waarna hun interculturele vaardigheid getoetst kan worden, zoals taalvaardigheid wordt getoetst. Of iemand kennis over een aantal gebruiken en gewoontes van een cultuur heeft, kun je nog wel toetsen, maar of iemand een intercultureel vaardige gesprekspartner is, valt niet objectief vast te stellen. Cultuur is geen aparte vaardigheid, maar hoort erbij in het taalonderwijs vanaf dag 1, vanaf les 1.

2 Bewustwording ontwikkelen

Focus op cultuur bevat geen stappenplan dat je kunt doorwerken om een intercultureel vaardige docent te worden, omdat het onderwerp 'taal en cultuur' zich daar niet voor leent. Er zitten te veel aspecten aan cultuur die je niet kunt vatten in een dergelijk plan. Cultuur heeft namelijk niet alleen met concrete, aanwijsbare zaken te maken (hoe kleden we ons, wat eten we, hoe wonen we, welke muziek vinden we mooi) maar ook met normen en waarden (wat vinden we belangrijk, hoe beoordelen we dingen, wat accepteren we en wat niet). Het belangrijkste doel van *Focus op cultuur* is dat de docent of begeleider een antenne ontwikkelt voor de rol van cultuur in communicatie met anderstaligen en in het lesmateriaal: Welke cultuurbepaalde elementen zitten er in een tekst? Wat is de oorzaak van een misverstand in de communicatie: de taal of andere culturele waarden en gewoontes? Om die antenne te ontwikkelen moet je je als docent of begeleider bewust worden van je eigen culturele bagage: door welke bril kijk je zelf? NT2-leerders moeten zich ervan bewust worden dat ze naast alle klanken, woorden en structuren van het Nederlands ook andere manieren van met elkaar omgaan moeten leren.

3 Een brede opvatting van cultuur

In *Focus op cultuur* wordt een brede opvatting van cultuur gehanteerd: cultuur heeft niet alleen betrekking op etnische (nationale) groepen (Denen, Mexicanen, Grieken, Koerden), maar op allerlei groepen: mannen en vrouwen, ouderen en jongeren, stedelingen en bewoners van het platteland, sociale klassen, werknemers van een bedrijf, et cetera. Dat is te zien in de voorbeelden. Daarnaast wordt een brede opvatting gehanteerd in die zin dat cultuur meer is dan bijvoorbeeld kunst, architectuur en literatuur. In *Focus op cultuur* blijft juist dat gedeelte van cultuur buiten beschouwing, en ligt de focus op andere realisaties van cultuur, zoals gewoontes, rituelen, normen, waarden en ideeën (zie hoofdstuk 1).

4 Dicht bij de praktijk

Focus op cultuur bevat geen ingewikkelde theoretische frames en modellen, maar sluit wel aan bij bestaande theorieën. Geprobeerd is om de theoretische achtergronden in eenvoudige taal, met weinig vaktermen en veel voorbeelden te beschrijven. Voorbeelden zijn onontbeerlijk om een beter begrip van culturele diversiteit te krijgen. De voorbeelden zijn ontleend aan verschillende culturen. Steeds wordt de theorie gekoppeld aan de praktijk van het NT2-onderwijs en aan de omgang met anderstaligen. De praktijk staat centraal. Suggesties voor de (les)praktijk in de vorm van tips en werkvormen vormen een onderdeel van ieder hoofdstuk.

5 Geen voorkennis verondersteld

In het onderwijs aan en de begeleiding van anderstaligen zijn mensen werkzaam met uiteenlopende achtergronden. *Focus op cultuur* biedt hun de basisinformatie aan over taal en cultuur. Er is geen voorkennis nodig om het boek te kunnen begrijpen en het te gebruiken. De basisinformatie wordt in begrijpelijke taal en overzichtelijk aangeboden.

Het is onmogelijk voor een NT2-docent om kennis over alle culturele achtergronden van de cursisten te hebben. Door de diversiteit aan culturen die in de voorbeelden en verhalen van *Focus op cultuur* langskomen, krijg je wel fragmenten van allerlei culturen te zien. Er worden ook handvatten aangereikt om de culturele achtergrond van cursisten in te zetten in het onderwijs.

Hoe is *Focus op cultuur* opgebouwd?

Focus op cultuur bestaat uit tien hoofdstukken, die zijn gegroepeerd in vier blokken: *Wat is cultuur? Cultuur en communicatie*, *Cultuur en taal*, *Cultuur en NT2-onderwijs*. Ieder blok begint met een inleiding waarin de samenhang tussen de hoofdstukken wordt uiteengezet.

De hoofdstukken zijn allemaal op dezelfde manier opgebouwd. Ze bevatten een theoretisch gedeelte, een gedeelte over de lespraktijk en een verhaal. Bij ieder onderdeel zijn enkele vragen opgenomen waarmee je kunt reflecteren op een tekst, op je eigen gedrag of op je eigen praktijk. Voor het ontwikkelen van een cultureel bewustzijn (*cultural awareness*) is reflectie onontbeerlijk.

Achtergronden

Het theoretische gedeelte van een hoofdstuk bevat de weergave van een selectie van literatuur over het onderwerp. De selectie is gemaakt op basis van de relevantie voor het onderwijs aan en de omgang met anderstaligen. *Focus op cultuur* geeft geen uitputtend overzicht van literatuur over de diverse onderwerpen (het is immers een basisboek), maar vermeldt een aantal relevante en interessante ideeën uit de veelheid aan literatuur die er is over het onderwerp dat in het hoofdstuk aan de orde is.

Cultuur in de les

‘Cultuur in de les’ bestaat uit drie onderdelen. Allereerst altijd een klassengesprek om te laten zien hoe de docent cultuur aan de orde kan stellen naar aanleiding van het gebruikte lesmateriaal. De klassengesprekken zijn ontleend aan observaties van NT2-lessen. Daarnaast bevat het uitgewerkte voorbeelden van werkvormen. De opdrachten geven gelegenheid tot interactie tussen cursisten met verschillende achtergronden. Ze sluiten aan bij het onderwerp van het hoofdstuk. Evenals de rest van *Focus op cultuur* is het doel van ‘Cultuur in de les’ om docenten en begeleiders inzicht te geven in de rol van cultuur in het onderwijs en om hun mogelijkheden aan te reiken om te focussen op cultuur.

Andere ogen

Voor het ontwikkelen van cultureel bewustzijn is het lezen van verhalen en romans uit een andere cultuur vaak heel verhelderend. Even verhelderend is het om verhalen van mensen te lezen over andere culturen. ‘Als iets cultuur is’, zegt Ilja Leonard Pfeijffer in *Grand Hotel Europa*, ‘dan is het: een collectief geheugen van alle verhalen die definiëren wie wij zijn en wat het betekent dat wij mensen zijn’ (2018: 220). Het onderdeel ‘Andere ogen’ bevat verhalen van immigranten in Nederland of van Nederlanders die in contact zijn met andere culturen. De verhalen of teksten worden niet geanalyseerd of uitgebreid toegelicht, ze spreken voor zich.

Reflectie

In ieder hoofdstuk zijn enkele vragen opgenomen om te reflecteren op je eigen lespraktijk of je eigen situatie.

Focus op cultuur en Focus op taal

Focus op cultuur vormt een tweeluik met *Focus op taal*. Beide boeken zijn bedoeld voor (beginnende) docenten en vrijwilligers die werken met anderstaligen. Ieder boek focust op een van de twee pijlers van NT2-onderwijs: de taal en de cultuur. *Focus op taal* biedt basiskennis over taal leren, het taalsysteem en het taalonderwijs; in *Focus op cultuur* staat cultuur in het taalonderwijs centraal. Beide boeken zijn toegankelijk en op de praktijk gericht. Ze kunnen (beginnende) NT2-docenten en taalvrijwilligers van nut zijn.

Focus op cultuur en Digidact

Digidact. Digitaal Handboek voor docenten Nederlands als vreemde taal (www.Digidact.org) bevat een module 'Interculturaliteit in het taalonderwijs' (M. Huizinga). De module bevat nuttige en leuke opdrachten (met feedback) die goed aansluiten bij de onderwerpen van *Focus op cultuur*.

WAT IS CULTUUR?



‘Dat is toch gek? Waarom geven ze nu paaseieren, terwijl wij het allemaal vorige week deden?’ zei een jongetje, toen mijn overbuurvrouw (van Russische herkomst) een week na Pasen twee geverfde eieren aan mijn kleinzoon gaf. Hij wist niet dat Pasen in Rusland op een andere tijd wordt gevierd dan in Nederland. Zomaar een voorbeeld, over één aspect van cultuur, dat aantoont dat we onze culturele bril al heel jong op hebben: als we niet weten dat in sommige culturen Pasen op een andere datum is, kijken we uitsluitend vanuit onze eigen cultuur, vanuit wat voor ons vanzelfsprekend is. Dat doen we niet bewust en dat is niet verwijtbaar, zeker niet als een jongetje van een jaar of acht dat doet. Het voorbeeld laat daarnaast zien dat mensen, ook als ze al geruime tijd in een ander land wonen, hun cultuur, hun gewoontes blijven koesteren.

Als we iets willen begrijpen van de rol die cultuur speelt in de communicatie tussen mensen met verschillende culturele achtergronden en bij het leren van een vreemde taal, kunnen we niet om de vraag ‘Wat is cultuur?’ heen. In dit gedeelte proberen we tot een afbakening van het begrip ‘cultuur’ te komen. De belangrijkste aspecten van en opvattingen over cultuur passeren de revue in hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 worden allerlei realisaties van cultuur besproken. Ze zijn onderverdeeld in zichtbare en onzichtbare realisaties.

Reflectie

- Waar denk jij aan bij het woord ‘cultuur’?
- Welke van de volgende uitspraken spreekt je het meest aan?

Wat anders is, is gek.

Wat anders is, is eng.

Wat anders is, is interessant.

Wat anders is, is anders.

Wat anders is, is minder.

Hoofdstuk 1

Aspecten van cultuur



🕒 ACHTERGRONDEN

Waarschijnlijk heeft het antwoord op de vraag ‘Waar denk jij aan bij het woord “cultuur”?’ verschillende associaties opgeroepen. En dat is niet zo gek, want ‘cultuur’ is misschien wel het meest complexe en meest gedefinieerde begrip dat er is. Deskundigen hebben in de loop van de tijd honderden definities van cultuur bedacht. Zij leggen daarin steeds andere accenten. In dit hoofdstuk lichten we een aantal van die accenten uit om zo het begrip ‘cultuur’ vorm te geven zonder ingewikkelde definities te hoeven gebruiken.

Cultuur is beschaving

Vroeger werd cultuur gezien als ‘beschaving’ en die hadden alleen de hogere klassen, zo vond men. Het begrip ‘cultuur’ vormde een paraplu voor zaken als omgangsvormen, gedrag, kleding, kunstuitingen. De hogere klassen beschouwden de lagere als onbeschaafd. Geen wonder dat er geen enkele aandacht was voor gewoontes en gebruiken, tradities en rituelen van de lagere klasse. Pas aan het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw begonnen onderzoekers in te zien dat de cultuur van de lagere klassen ook aandacht verdient en ontstond er belangstelling voor ambachten, folklore, volksmuziek en dergelijke. Daarbij werd soms onderscheid gemaakt tussen ‘hoge’ en ‘lage’ cultuur. Dat onderscheid wordt ook nu nog vaak gemaakt. Er zijn bijvoorbeeld mensen die de *Matthäus-Passion* van een veel hogere orde vinden dan de musical *Soldaat van Oranje*. En Annie M.G. Schmidt heeft nooit de P.C. Hooft-prijs voor poëzie gekregen, terwijl er al minstens drie generaties zijn opgegroeid met haar liedjes en gedichten.

Cultuur hoort bij groepen

Als er één ding duidelijk is over het begrip ‘cultuur’ dan is het dat het betrekking heeft op groepen. Dat kunnen allerlei soorten groepen zijn: groepen van mensen die dezelfde nationaliteit hebben, mensen die in dezelfde regio wonen, mensen die bij hetzelfde bedrijf werken, gendergroepen, et cetera. Vaak denken we bij cultuur aan iets nationaals: de Italiaanse cultuur, de Afrikaanse cultuur, maar dat is te generaliserend. Italië is een groot land dat bestaat uit heel verschillende regio’s. Om over het enorme continent Afrika maar niet te spreken. Zelfs binnen families kunnen tradities en gewoontes voorkomen die je als ‘de cultuur’ van de familie zou kunnen bestempelen. En als docent kun je met een groep

cursisten ook een eigen (onderwijs)cultuur hebben. Als individu ben je lid van verschillende groepen, heb je verschillende culturen in je die samen je identiteit bepalen: je bent bijvoorbeeld vrouw, docent, Europese, Limburgse, 'groen'.

Cultuur is aangeleerd, niet aangeboren

De eenvoudigste definitie van cultuur gaf een middelbare scholier eens: 'Dat is simpel, cultuur is het tegenovergestelde van natuur. Dat hebben we net bij aardrijkskunde geleerd.' Hofstede (1992) onderscheidt bij de mens drie soorten eigenschappen. Universele eigenschappen: alle mensen kunnen spreken, lopen, eten, een taal leren. Daarnaast hebben mensen cultureel bepaalde kenmerken: Nederlanders kunnen allemaal fietsen, plattelandsbewoners hebben vaak meer oog voor de natuur dan stadsbewoners en van vrouwen zegt men dat ze zorgzamer zijn dan mannen. Ten slotte heeft ieder mens specifieke eigenschappen: de een is goed in rekenen, de ander blinkt uit in sport. De een is een ochtendmens, de ander leeft graag 's nachts.

Een voorbeeld

Een docent geeft les: dat is overal ter wereld het kenmerk van een docent (universeel).

Een docent mag je niet onderbreken: dat is een cultureel bepaalde waarde; in sommige culturen mag dat niet, in andere wel.

De docent is bezig: dat is de eigenschap van een individu, volgens de persoonlijke mening van een ander individu.

Cultuur is een verzameling gewoontes

Een groep mensen kan zich onderscheiden van andere groepen door de manier waarop ze wonen, hoe ze zich kleden, hoe ze eten, hoe ze hun doden begraven, hoe ze omgaan met relaties, et cetera. Dat hele systeem van gewoontes en gebruiken wordt door de opvoeding overgedragen aan alle leden van die groep.

Een voorbeeld

Islamiëten worden nooit gecremeerd, altijd begraven – niet in een kist – en liefst zo snel mogelijk na het overlijden, met het hoofd richting Mekka. Ook joden begraven hun doden snel na overlijden – wel in een kist – op een joodse begraafplaats, vaak sober, zonder bloemen, met vaste religieuze gebeden en rituelen. Christelijke uitvaarten kennen vele varianten, maar daarbij is het mogelijk de dode een aantal dagen 'boven de aarde' te laten staan. Christenen kunnen zowel voor een begrafenis als voor een crematie kiezen, met of zonder bloemen, in grote of kleine kring; meestal is er een dienst in een kerk. Er worden soms advertenties gezet in kranten of op internet en er worden kaarten verstuurd.

Cultuur is een dynamisch systeem van betekenissen en waarden

Mensen hebben behoefte aan orde. Scheppingsverhalen uit verschillende culturen zijn daar een mooie illustratie van: mensen van alle tijden hebben geprobeerd een verklaring te vinden voor verschijnselen uit de wereld om zich heen. Cultuur is een voortdurend proces van denken en doen. Mensen geven door hun denken en handelen vorm en betekenis aan de werkelijkheid. Ze geven dingen namen, vertellen erover, brengen de omgeving in kaart, zingen erover en markeren hun omgeving met allerlei herkenningstekens. Ze bouwen muren of hekken, zetten overal verkeersborden neer. Cultuur is dat continue proces om grip te krijgen op de wereld om ons heen, om betekenis te geven, om orde te scheppen in de chaos.

Omdat de wereld om ons heen verandert, verandert ook onze cultuur, de organisatie van die wereld. In de moderne tijd volgen die veranderingen elkaar steeds sneller op. In Nederland wordt tegenwoordig bijvoorbeeld anders aangekeken tegen slavernij, het koloniale verleden en de tachtigjarige oorlog dan een halve eeuw geleden. Waren 'onze jongens in Indië' lange tijd helden, meer en meer wordt duidelijk welke gruwelijke dingen ze hebben uitgevoerd (moeten uitvoeren). En de Watergeuzen waren ook geen lieverdjes. Sommige mensen willen dan ook standbeelden laten verdwijnen en straatnamen veranderen om niet met dat verleden geconfronteerd te worden en de helden te ontmythologiseren.

Behalve de eerste opvatting over cultuur (cultuur = beschaving van de elite) onderschrijven we alle andere kenmerken van cultuur die hier worden genoemd.

Reflectie

- Het kan zijn dat na het lezen van deze inleiding de gedachte bij je opkomt: 'Alles is dus cultuur' of 'Cultuur is dus alles'. Is dat zo?
- Van welke groepen met een eigen cultuur maak jij deel uit?

CULTUUR IN DE LES

1 Klassengesprek

In het lesmateriaal staat een tekst over toeristen waarin het woord 'vreemd' voorkomt: een buitenlandse toerist zegt dat hij het vreemd vindt dat er in Amsterdam zoveel coffeeshops zijn. Naar aanleiding van die tekst vraagt de docent aan de cursisten wat zij vreemd of gek vonden toen ze net in Nederland waren. Dan ontstaat het volgende klassengesprek.

- Docent Wat vonden jullie gek toen je net in Nederland was?
 Wat was anders?
- Maria windmolens
- Docent Vond je dat gek?
- Maria Ja, is typisch voor Nederland ...
- Docent Dat klopt.
- Maria ... en je kan vinden hier.
- Docent Eh ...?
- Maria Bijvoorbeeld in mijn land, in Roemenië, is typisch een eten
 maar is onmogelijk dat eten krijgen in een restaurant.
- Docent Hier?
- Maria Nee, in Roemenië. Dat is zo typisch, je kan in geen restaurant dat eten.
 Alleen bij mensen thuis.
- Docent Oh! Ik begrijp het.
 Met eten is dat in Nederland ook zo: boerenkool is typisch Nederlands eten,
 maar er zijn niet veel restaurants waar je boerenkool kunt krijgen.
- Maria Ja. Maar windmolens zijn typisch Nederlands en ze zijn er. Je kunt ze overal
 zien.
- Docent En jij, Ali? Wat vond jij vreemd in Nederland?
- Ali Ik vind niks vreemd hier. Vaak geweest in Europa naar zuster, broer.
- Docent Je broer en zuster wonen ook in Europa?
- Ali Ja, in Zweden en Duitsland.

De docent gebruikt in haar vraag ‘gek’ en ‘anders’. In de tekst stond het woord ‘vreemd’. ‘Gek’ drukt niet alleen verbazing uit over wat er in Nederland te zien is, maar suggereert dat alles in je eigen land normaal is. ‘Vreemd’ en ‘apart’ drukken vooral verbazing uit, maar er zit iets van een oordeel in. Neutralere manieren om de vraag te stellen zijn ‘Wat vond je anders?’, ‘Wat is interessant?’ of ‘Wat viel je op?’. Daarmee plaats je de ene cultuur niet boven de andere en kun je belangstelling voor de nieuwe cultuur kweken. Overigens is het heel menselijk om direct te oordelen over (mensen uit) een andere cultuur. In eerste instantie doen we dat allemaal.

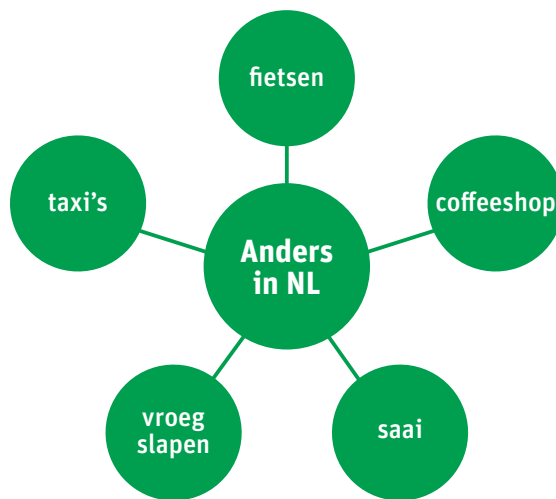
De docent wijst erop dat je in Nederland net als in Roemenië in weinig restaurants traditioneel eten, bijvoorbeeld boerenkool, kunt krijgen. Ze zoekt naar overeenkomsten, naar wat ons verbindt. Dat is belangrijk in interculturele communicatie.

De veronderstelling van de docent is dat de cursisten allemaal wel iets zullen hebben wat hun is opgevallen in Nederland, iets wat ze vreemd of gek vinden. Daar zit misschien ook de gedachte achter dat de cursisten het moeilijk vinden in Nederland omdat het zo anders is. Ali gooit hier roet in het eten: hij kent Nederland goed en is tevreden. Ook daar moet

je als docent rekening mee houden: dat cursisten allemaal verschillend kunnen denken. Je kunt niet al je cursisten over één kam scheren.

2 De spin

Met cursisten die nog niet zo taalvaardig zijn, is het soms lastig om zomaar een klassengesprek te houden. Je kunt voor dit onderwerp ook een (woord)spin gebruiken. Laat de cursisten bijvoorbeeld eerst woorden invullen bij 'anders in Nederland' of 'interessant in Nederland'. Dat geeft jou als docent informatie over hun manier van kijken. Naar aanleiding van de woorden die zijn ingevuld, kun je dan een gesprekje beginnen: Je hebt 'fietsen' opgeschreven? Hoe laat ga jij naar bed? Taxi's? Vind je Nederland saai? Waarom heb je coffeeshops opgeschreven?



Reflectie

- Waarom zouden cursisten deze woorden hebben ingevuld? Wat zegt dat over hun eigen leven, hun achtergrond?
- Kun je zelf dingen noemen die je opvielen toen je in een ander land of een andere streek was?

3 Wij – zij

Om cursisten te laten ervaren dat hun (culturele) identiteit uit meer bestaat dan de nationaliteit die in hun paspoort staat, kun je ze op verschillende manieren groepjes laten vormen. Dat kan het wij-zij-denken ook doorbreken.

- 1 Maak groepjes van mensen met dezelfde nationaliteit.
- 2 Maak groepjes van mensen die dezelfde taal spreken.
- 3 Maak een groep van vrouwen en een groep van mannen.
- 4 Maak een groep van mensen die getrouwd zijn en een groep van mensen die niet getrouwd zijn.
- 5 Maak leeftijdsgroepen: 20-30, 30-40, 40 plus.
- 6 Maak groepjes van mensen die in dezelfde plaats wonen.

👁️ ANDERE OGEN

‘Er is wél een Nederlandse cultuur’

‘Weet je wat zo apart is aan Nederlanders?’ zegt Meredith Say (49) uit Singapore, ‘jullie zeggen dat jullie geen eigen cultuur hebben, maar als ik iets doe wat in Singapore normaal is – midden in de nacht vrienden bellen bijvoorbeeld – krijg ik een bestraffing: dat gaat tegen onze cultuur in. Jullie hebben wel degelijk een eigen cultuur, dus wees je daar wat meer van bewust.’

Waar Nederlanders eten ‘tamelijk onbelangrijk’ vinden, praten Singaporezen over weinig anders zo hartstochtelijk. ‘Het recenseren van eten is bij ons een nationale hobby. Als een restaurant slecht eten serveert, nou, berg je dan maar. Nederlanders houden hun kritiek meestal voor zich. Waarom is mij een raadsel.’

‘Ik ga graag naar concerten. Van klassiek in het Concertgebouw tot Martin Garrix in de RAI. Meestal heb ik aan het eind van de avond trek, maar dan zijn alle keukens dicht. Kan daar niet wat aan gedaan worden?’

(Naar: Danielle Pinedo, *NRC* 09/10.02.2019)

Reflectie

- Meredith noemt vier kenmerken van Nederland/Nederlanders. Zie jij die ook als kenmerkend?
- Wat weet je over Singapore?